

Emekçi Kütüphanesinin Çıkaracağı Kitaplar:

- № 1—Prinsip...yazan Fr. Engels
çeviren: F. Yalçı
- № 2—Demir... yazan: F. Yalçı
- № 3—Maymunun insanlaşması
prosesinde emeğin rolü.
Yazan: Fr. Engels, çevi-
ren: C. M. Fl. 10 Krş.
- № 4— «Enternasyonal İşçiler Ce-
miyetini açış hitabesi» Ya-
zan: Karl Marks, çeviren:
F. Yalçı. Fl. 10 Krş.
- № 5 — KAPİTAL. Forma 1 ve 2.
Yazan: Karl Marks
Çeviren: Hikmet Kıvılcımlı
Forma forma çıkmaktadır.
Forması: 6 Kuruş

SOSYETE

VE

TEKNİK

Yazan: FATMA YALÇI
Marksizm Bibliyote-
ğinde Çıkmıştır

Hikmet Kıvılcımlı'nın çıkmış öteki eserleri:

YAZDIKLARI:

- Edebiyatı cedüdenin otopi-
sisi Fl. 40 Krş.
- Türkiye işçi sınıfının sos-
yal varlığı Fl. 20 Krş.
- Emperyalizm, geberen ka-
pitalizm. Fl. 35 Krş.
- İnkılâpçı münevver ne-
dir? Fl. 10 Krş.
- Marksizm kalpazanları
kimlerdir? Fl. 20 Krş.
- Marks Engels: hayatları
Fl. 15 Krş.

ÇEVİRDİKLERİ:

- Güncelkçi iş ile sermaye
Karl Marks Fl. 15 Krş.
- Marksın felsefesi, sosyo-
lojisi. V. Lenin. Fl. 10 Krş.
- Marksın ekonomisi, sos-
yalizmi. V. Lenin Fl. 15 Krş.
- Ludwig Föyerbah. Fr. En-
gels. Fl. 10 Krş.
- Kapital K. Marks
4 c. forması çıktı.

Emekçi Kütüphanesinin çıkaracağı kitaplardan birkaçı:

- Almanya'da inkılâp ve aksi inkılâp Fr. Engels
- Hayali sosyalizm ve ilmi sosyalizm Fr. Engels
- Sosyal rejimler F. Yalçı
- Sosyalizm hareketleri F. Yalçı
- Demiri Şerbet Edenler (Hikâyeler) F. Yalçı

Fiyatı 6 Kuruş

NUMUNE MATBAASI

KARL MARKS

KAPİTAL

Almanca aslından çeviren: HİKMET KIVILCIMLI

Formada geçen bazı sözlerin alfabe sırası ile karşılıkları

(Kısaltmalar : Al=almanca; F=fransızca; Os=osmanlıca)

Diş ziddiyet: (Al: äußere Gegensatz; F: opp. exterieure) Değiş esnasında, değeri ifade edilen mal (zaif değer) tabii bir madde dir; değer ifade eden mal (muadil) ise *değer* mümessildir. Böylece, her maktaki iç ziddiyet, bir tabii ötekisi sosyal hassalarla salmeye çıkan iki mal arasındaki dış bir ziddiyete döner.

İç ziddiyet: (Al: innere Gegensatz; F: opposition interne) Malın maddesi tabii, içine harcanan emek ise sosyal değer varlıkları. Elle tutulan tabii madde ile, elle tutulmayan sosyal emek arasındaki mahiyet ziddiyetine iç ziddiyet denir.

Merkantilist: Bir memleketin ticaret bilançosu haina ona fazla altın ve gümüş getirmeli diyen toy kutsatçılar. Çil para budalası.

Müsavat münasebeti: (Al: Gleichheit verhältnis; F: le rapport

d'égalité) Değiş esnasında malın değere müsavî düşmeleri.

Para şekli: (Al: Geldform; F: forme argent) Umumi değer şeklinde tek muadil toluñu her hangi bir mal oynayabilir. Para şeklinde yegâne muadil *kaymelli maddeler* (altın) olur.

Totoloji: Aynı fikri başka laflarla boyuna tekrarlama.

Umumi değer şekli: (Al: Allgemeine Wertform; F: Forme valeur generale) Değişte, zaif değerler (kendü değeri ifade edilen mallar) birçoktur; muadil (başkasının değerini ifade eden mal) bir tiktir. (yokün değer şeklinden daha ileridir.)

Yekün veya inkişafı değer şekli: (Totale oder Entfaltete Wertform; F: Forme valeur totale ou développée) Değişte, zaif değer bir tek, muadiller ise bir çoktur. (Basit değer şeklinden daha ileridir.)

Okurlarımıza cevaplar

1 -- «Değiş değeri, Osmanlıca tabirlere alışık olanları şaşırtmaz mı?»: Şaşırtmamalıdır. Çünkü, marksizmin en büyük keşiflerinden biri, emeğin çift karakteridir. Binnetice, marksist ekonomide iki temel direği vardır: *Kullanış değeri* ve *değiş değeri*. Evvelâ, marksizmde bu iki tabirin, alışılmış manalardan bambaşka olduğunu göze batırmak lazımdır. Saniiyen, *değiş* ve *kullanış* değerleri arasındaki zid ahengi ve tenazürü latıza da göze çerpürmek istediğim. Nihayet, «kullanış değeri» ne «üstimal kıymet» denektense «mücadele kıymeti»ni «değiş değeri» yapmağı daha muvafık gördüm. Yeni muhtevaya yeni şekil... «Değiş değeri» demek ise fazla kakaofonik olacaktı.

aynası haline gelmesi için, bizzat mücerret insan emeği olma hassasından başka hiç bir şeyi aksettirmemesi icabeder.

Dokumacılık şeklinde olduğu gibi, terzilik şeklinde de insan iş kuvveti harcanmış bulunur. Bu itibarla her ikisi de umumi insan emeği hassasına sahiptirler ve binnetice, muayyen hallerde, meselâ değer istihsalı esnasında ancak bu bakımdan gözönünde tutulabilirler. Bunda esrarengiz bir cihet yok. Fakat, malın değer ifadesi esnasında, mesele çetrefilleşir. Meselâ dokumanın dokuma olarak konkret şekle değil, umumi insan emeği olmak hassasile bez değerini teşkil eylediğini ifade etmek için, terzilik [iş], [yani] bezin muadilini hasıl eden konkret iş, mücerret insan emeğinin elle tutulur gerçekleşmiş şekli olarak beze karşı çıkar.

Demek ki, konkret işin kendi zıddı olan mücerret insan emeğini meydana çıkaran bir şekil haline gelmesi, muadil şeklin ikinci hususiyetidir.

Fakat, bu *konkret iş*, [yani] *terzilik*, hep bir insan emeğinin sadece ifadesi demek olduğundan, başka bir emekle, [meselâ] bez içinde yatan emekle müsavat gösterir ve binnetice, bütün öteki mal istihsal eden emekler gibi hususî bir iş olduğu halde, yine doğrudan doğruya sosyal şekilde bir emektir. İşte sırf bunun içindir ki o, bir mahsul içinde, başka bir malla doğrudan doğruya değiş edilebilme kabiliyetini temsil eder. Demek ki, *hususî işin, kendi zıddı olan şekile, [yani] doğrudan doğruya sosyal emek şekline girmesi, muadil şeklin üçüncü hususiyetidir.*

Birçok tabii şekillerle düşünce şekillerinin olduğu gibi, *değer şeklinin* de ilk tabilini yapmış olan büyük araştırmacıya dönecek olursak, *muadil şeklin* son iki inkişafı hususiyeti daha iyi kavranılabilir. Bu büyük araştırmacı *Aristotalis* tir.

Aristotalis, ilkin açıkça der ki, malın *para şekli*, ancak *basit değer şeklinin*, yani bir mal değerini geliş güzel başka herhangi bir mal içinde ifade etmenin *sonraları inkişaf bulmuş biçimidir*, zira, ilâve eder :

« 5 döşek = 1 ev » (**Κλίνας πέντε ἀντι οἰχίας**) muadelesi :

« 5 döşek = falan miktar para »

(«*Κλίνας πέντε ἀντι... δροναί πέντε χλίνας*»).

dan « ayırd edilmez ».

Nihayet anlaşılıyor ki, içinde böyle bir *değer ifadesi* yatan *değer münasebeti*, kendi cihetinden, evin *döşeye keyfiyetçe muadil* olmasını ister ve bu mahiyetçe farklı şeyler, böyle *cevherleri mûsavaf* olmadıkça, birbirleriyle *müşterek ölçülü büyüklükler* halinde mukayese edilemezler. *Aristotalis* der ki : «*Mûsavaf olmaksızın değış olamaz, ama müşterek ölçülülük te olmaksızın mûsavaf olamaz.*» («*οὐδ' ἰσότης ἢ ὀμοίη συμμετρίτης*»). Fakat, burada şaşaharak, *değer şeklinin* daha sonraki tahlilinden vaz geçer. «*Halbuki, bu kadar muhtelif çeşit şeylerin müşterek ölçülü, yani keyfiyetçe aynı olmaları « hakikaten imkânsızdır »* («*τῆ μὲν οὖν ἀληθείᾳ ἀδύνατον*»). Bu muadele, ancak eşyaların hakiki mahiyetine yabancı bir şey ve şu halde, ancak «*pratik ihtiyaç için* (*ehvenişer kabilinden*) bir çare » (*) dir [der].

Demekki bizzat *Aristotalis*, daha sonraki tahlilinin, bilhassa *değer mefhumu* hususundaki noksanı yüzünden muvafakiyetsizliğe uğradığını bize söylüyor. *Döşegin değeri* ifade edilirken, evin *döşeye karşı temsil ettiği mûsavaf*, yani *müşterek öz nedir ?* *Aristotalis*, bu *hakikaten mevcut ola-*

(*) *Aristoteles*, *Ethicorum ad Nicomachum libri decem*, lib. V, c. 8 (Kau.)

mıyacak bir şeydir diyor. Niçin [olamasın]? Gerek *döşegin* gerekse evin içinde gerçekten *mûsavaf* bir şey temsil edildiği için, ev *döşeye karşı bir mûsavaf* yi temsil eder. Ve o *mûsavaf* ise : *insan emeği* dir.

Fakat, mal değeri şeklinde, bütün emekler *mûsavaf insan emeği* olarak ve dolayısıyla de, *mûsavaf değerli* olarak ifade edildiklerinden, *Aristotalis* bizzat *değer şeklini* istihraç edemiyordu, çünkü *yanan* sosyetesini *köle emeği* üzerine dayanıyordu, binnetice, *insanların ve emeklerin mûsavafsızlığı* o sosyete için *tabii bir temel* idi. Ancak *insan mûsavafı mefhumu* tam bir halk itikadı (*Volksvorurteil*) derecesinde sağlamlaştığı takdirde, *umumiyetle insan emeği* olmaları itibarile *bütün emeklerin mûsavafından* ve *muadeletinden* ibaret bulunan *değer ifadesinin* sırrı çözülebilir. Bu ise yalnız öyle bir sosyete de mümkündür ki, orada, emek mahsulünün umumi şekli *mal şeklidir*, dolayısıyla de, hâkim sosyal münasebet *insanların birbirleriyle mal sahipleri olarak münasebetidir*, *Aristotalisin* dehası bilhassa, malların *değer ifadesi içinde* bir *mûsavaf münasebetini keşfetmiş* olmasında parlar. Ancak, içinde yaşadığı sosyetenin tarihi hudutları onu, bu *mûsavaf münasebetinin « hakikatte »* neden ibaret olduğunu meydana çıkarmaktan alakoymuştur.

4. Basit değer şeklinin tekmihi

Bir malın *basit değer şekli*, başka çeşit bir malla olan *değer münasebeti* veya *değiş münasebeti* içinde bulunur. B malı A mal ile *değiş edilebildiği için*, A malın değeri *keyfiyetçe ifade olunur*. Muayyen bir miktar B malı belli bir miktar A mal ile *değiş edilebildiği için*, A malın değeri *kemiyetçe ifade olunur*. Başka tâbir ile : bir malın

değeri. «değiş değeri» olarak görüldüğü için müstakillen ifade edilir. Bu faslın başlangıcında, izahatın seyri icabı: mal, kullanım değeri ile değiş değeri, denildiği vakit, doğrusu bu [söz] yanlış. Mal, *kullanış değeri* yahut kullanım nesnesi ile «değeri» dir. Ancak, değeri kendi tabii şeklinden farklı bir şekilde meydana çıktığı, [yani] *değiş değeri* şekline sahip olduğu anda mal, kendisinde görünen bu çift manzarayı alır, ve hiçbir vakit mücerret halde [tek başına] iken değil, belki daima ancak başka çeşitten ikinci bir malla değer veya değiş münasebetine geçtiği takdirde bu değiş değeri şekline sahip olur. Bir kerre bu anlaşıldı mıydı, artık öyle söylemek zarar vermez, belki kısaltmaya yarar.

Tahlilimiz isbat ediyorki, değer şekli veya değer ifadesi, *mal değerinin* tabiatından ileri gelir, bilâkis, değer ile değer büyüklüğü, kendilerinin değiş değeri olarak ifade edilmelerinden ileri gelmezler. Bununla beraber, gerek merkantilistlerin ve Ferye, Ganil vs. (22) gibi modern çömezlerinin, gerekse onlara tamamen muarız olan Bastiya ve şürekâsı gibi modern serbest ticaret komi-vuayajörlerinin (seyyar tüccar yamaklarının) kuruntu ve hataları buradadır. Merkantilistler ağırlık merkezini değer ifadesinin keyfiyet ciheti üzerine, yani malın para halinde hazır [mükemmel] bir biçime giren muadil şekli üzerine naklederler [ifadenin keyfiyet cihetine ehemmiyet verirler], mallarını her fiyata elden çıkarmak mecburiyetinde olan serbest ticaret seyyar satıcıları ise ağırlık merkezini

(22) 2 c. başlıca not. F. D. A. Ferris (sous-inspecteur des douanes [Gümrükler Müfettiş Musvini]): «Du Gouvernement considéré dans ses rapports avec le commerce.» [Ticaret münasebetleri itibarıyla hükümet], Paris 1805, ve Charles Ganilh: «Des Systèmes de l'Economie Politique.» [Ekonomi Politik Sistemleri], 2 Ağus. Paris 1821.

kemiyet ciheti üzerine naklederler [ifadenin kemiyet cihetine ehemmiyet verirler]. Elhasıl, onlar için değiş münasebetinin ifadesi dışında ne değer, ne değer büyüklüğü vardır, yani [gerek değer, gerekse değer büyüklüğü] ancak günlük cari fiyat endeksi (müş'iri) içinde mevcuttur. İşi gücü [banker] Lombardstreet'in karmakarışık telâkkilerine mümkün mertebe ilmi bir kılık vermekten ibaret olan İskoçyalı Mak Leod, batıl itikadlı Merkantilistlerle kendilerini daha malûmatlı sayan Serbest - Ticaret seyyar satıcıları arasında muvaffak olmuş bir sentez teşkil eder.

B maliyle değer münasebetinde bulunan A malının değer ifadesi yakından tetkik edilince görüldü ki, bu münasebet içinde A malının tabii şekli, ancak kullanım değeri biçiminden ibarettir. B malının tabii şekli ise, ancak değer şeklinden veya değer biçiminden ibarettir. Demek, mal içinde gizlenen kullanım değeri ve değer arasındaki iç zıddiyet, dış bir zıddiyetle temsil edilir, yani [zıddiyet] öyle iki malın münasebeti ile temsil edilir ki, bunlardan birisi —değeri ifade edilecek olan mal— doğrudan doğruya kullanım değerinden ibarettir, içinde değer ifade edilecek olan öteki mal ise doğrudan doğruya değiş değerinden ibarettir. Şu halde, bir malın basit değer şekli, o mal içinde bulunan kullanım değeri ile değer arasındaki zıddiyetin meydana çıktığı basit bir şekildir.

Emek mahsulü, bütün sosyal vaziyetlerde bir kullanım nesnesidir amma, ancak bir kullanım eşyasının istihsalı için harcanan emeği «objektifleşmiş» hassasile, yani, değer sıfatıyla temsil eden muayyen tarihî bir inkişaf çağı emek mahsulünü mal haline çevirir. Bundan çıkan neticeye göre, malın basit değer şekli, aynı zamanda emek mahsulünün de basit mal şeklidir, dolayısıyla ise, mal şeklinin inkişafı, değer şeklinin inkişafı ile birlikte olur.

Şöyle bir göz atmak, ancak bir sıra istihaleler sayesinde para şekline erişen bu rüşeymi [iptidai] şeklin, [yani] basit değer şeklinin kifayetsizliğini gösterir.

A malının her hangi bir B malı içinde ifade edilmiş bulunması, onun değerini, ancak kendi kullanım değerinden ayırt eder ve dolayısıyla da, onun bütün öteki mallarla keyfiyetçe müsaviliğini ve kemiyetçe müteneasibliğini temsil edecek yerde, ancak o kendisinden farklı her hangi çeşitten bir tek mal ile A malını değış münasebetine geçirir. Bir malın basit izafi değer şekli, başka bir malın tek muadil şekline karşılık düşer. Netekim, bezin izafi değer ifadesi içinde elbise, ancak muadil şekline, yahut bu bez [denilen] tek mal çeşidile doğrudan doğruya değış edilebilen şekle sahiptir.

Bununla beraber, teketek [basit] değer şekli, kendiliğinden, daha tam [mükemmel] bir şekle doğru yükselir. Gerçi, bu [basit] şekil sayesinde, bir A malının değeri ancak başka çeşit bir mal içinde ifade olunur. Fakat, bu ikinci malın çeşidi ister elbise, ister demir, ister buğday v.s. olsun hep birdir. Demekki o, falan veya filan başka mal çeşidile, bir değer münasebetine girdiği andan itibaren, bir tek ve aynı mala muhtelif basit değer ifadeleri karşılık düşer (22 a). Onun [A malının] mümkün ve muhtemel değer ifadelerinin sayısı ancak kendisinden maidaki malların sayısı ile mabduuttur. Bu suretle, onun tek başına olan değer ifadesi, daima uzayıp giden bir sıra muhtelif basit değer ifadelerine istihale eder.

(22 a) 2 c. başlıca not. Meselâ, Omiros'a göre, şeyin değeri bir sıra muhtelif şeyler içinde ifade bulur.

B. YEKÜN VEYA İNKİŞAFLI DEĞER ŞEKLİ

(z kadar A malı = u kadar B malı veya = 10 kilo çay veya = 30 kilo kahve veya = 1 ölçek buğday veya — 2 ons altın veya = $\frac{1}{2}$ ton demir veya = v. s.)

1. İnkışafli İzafi Değer Şekli

Şimdi burada bir malın, meselâ bezin değeri, mallar dünyasının öteki sayısız unsurlarıyla ifade edilmiş bulunur. Başka her malın cismi bez değerinin aynası haline gelir (23). Binnetice, bizzat bu değer, her yerden ziyade burada, pelteleşmiş hep bir insan emeği olarak görünür. Zira onu teşkil eden emek, şimdi — başka her emek hangi tabii şekle sahip olursa olsun, ister elbise, ister buğday yahut demir yahut altın v. s. içinde objektifleşmiş bulunsun, —

[23] Bu sebeple, bezin değeri elbise içinde ifade edildiği zaman bezin elbise değerinden, zahire içinde ifade edildiği zaman bezin zahire değerinden ve ilâh. bahsedilir. [Her böyle bir ifade, elbise, zahire ve sairinin kullanım değeri içinde bez değerinin meydana çıktığını anlatır. «Her malın değerini [başka her hangi bir malla olan] değış münasebeti gösterdiğinden, mukayese edildiği mala göre, o malın ... zahire değerinden, kumaş değerinden bahsedebiliriz; binnetice, o malın üzerine çıkan mallar kadar çok ve hepsi de aynı derece gerçek, aynı derece nominal (itibari) hâllerde muhtelif değeri bulunur.» «A Critical dissertation on the Nature, Measure and Causes of Value: chiefly in reference to the writings of Mr. Ricardo and his followers.» «Değerin mahiyeti, ölçüsü ve sebebi hakkında : bilhassa B. Rikardo ve seleflerinin yazılarına atfen, tenkidi bir muahase.»] Vaktile İngilterede bir çok gürültüye sebep olan bu adız yazının müellifi S. Bailey, aynı mal değerine has olan bu karmakarışık izafi değerleri göstermekle değerün her türlü kavranış muayyenliğini yokettiğine zahiptir. Bununla beraber, kendi dar kafalığına rağmen, Rikardo nazariyesini hassas noktalarından sonalamış olduğunu, meselâ, Westminster Review de Rikardo mektebinin ona karşı yaptığı hücumun şiddeti isbat eder.

başka her insan emeği ile müsavat gösteren bir emek halinde ifade olunur. Demek bez, şimdiki değer şekli sayesinde, artık sade bir tek başka çeşit malla değil, belki mallar dünyası ile sosyal bir münasebette bulunur. Mal olarak o, bu dünyanın hemşerisidir. Aynı zamanda, [buradaki] ifadelerinin sonsuz dizisi gösterirki, mal değeri, içerisinde meydana çıktığı kullanım değerinin hususî şekline[*] hiç aldırılmaz (tamamen lākayıttır).

Birinci : 20 arşın bez = 1 elbise şekline göre, bu iki malın muayyen bir kemiyet münasebeti içinde değiş edilebilmeleri tesadüfi bir vakıa olabilir. İkinci şekilde ise, bilâkis, tesadüfi meydana çıkıştan cidden farklı ve onu [meydana çıkışı] tayin eden bir derin esas (grundlage) derhal göze çarpar. İster elbise, yahut kahve, yahut demir v. s. içinde, isterse en muhtelif mal sahiplerine ait sayısız muhtelif mallar içinde temsil edilmiş olsun, bezin değeri ayna büyüklükte kalır. İki mal sahibi ferdin, tesadüfi münasebetleri ortadan kalkar. Açıkça görülürki, malların [değiş münasebetlerini tanzim eden şey, onlardaki değer büyüklüklerinin değiş edilmesi değil, bilâkis, malların değer büyüklüğüdür. [*]]

2. Hususî muadil şekil

Her mal, elbise, çay, buğday, demir v. s., bezin değer ifadesi içinde muadil olarak ve dolayısıyla da, değer cismi olarak rol oynar. Şimdi, bu mallardan her birinin muayyen tabii şekli, sair bir çokları gibi, hususî bir muadil şekil dir. Bu itibarla, muhtelif mal cisimleri içinde bulunan muayyen, konkret ve faydalı çeşit çeşit iş neveleri, şimdi, surf ve sade insan emeğinin gerçekleştiği veya meydana çıktığı bir okadar çok hususî şekillerden ibaret olurlar.

[*] Rusçasında: «her türlü hususî kullanım şekline» (z. k. s. 24) [H. K.]

[**] Malların değer büyüklüğünü değil tanzim etmez, değil münasebetini malların değer büyüklüğü tayin eder. (rusçasında) [H. K.]

3. Yekün veya inkişafli değer şeklinin kusurları

[Burada] evvelâ, malın izafi değer ifadesi tamamlanmamış tır, çünkü ona ait ifade serisi (temsil dizisi) asla sona ermemiştir. Bir değer muadelesinin öbürüne eklenmesiyle meydana gelen zincir, yeni bir değer ifadesine malzeme olmak üzere çıkagelen her yeni mal çeşidile mütemadiyen uzayıp gider. Saniyen, bu zincir, birbirinden ayrı ve çeşit çeşit değer ifadelerinden ibaret alacak bir mozayik teşkil eder. Nihayet, vaki olduğu gibi[*], her malın izafi değeri şayed bu inkişafli şekilde ifade edilir ise, o zaman, her malın izafi değer şekli başka her malın izafi değer şeklinden farklı, sonsuz bir sıra değer ifadelerinden ibaret olur. Inkişafli izafi değer şeklinin kusurları, gene kendisine karşılık düşen muadil şekil içinde (ayna içinde imiş gibi) akseder. Burada, tek başına her mal çeşidinin tabii şekli, öteki sayısız hususî muadil şekiller yanında hususî bir muadil şekil olduğundan, umumiyetle (ortada) ancak biri ötekini hariç bırakan (nakzeden) mahdut bir takım muadil şekiller mevcut kalır. Böylece, her hususî mal muadili içinde bulunan muayyen, konkret faydalı iş çeşidi, insan emeğinin meydana çıktığı hususî ve dolayısıyla de tükenmemiş (sona ermemiş) bir şekildir. Gerçi, bu hususî meydana çıkış şekillerinin (teşkil ettikleri) umumî çember içinde, insan emeğinin yekün veya bütün meydana çıkış şekli vardır. Amma yegâne bir meydana çıkış şekli yoktur.

Esasen, inkişafli izafi şekil, bir takım basit izafi değer ifadeleri veya, birinci şekil muadeleleri mecmuundan [yekününden] ibarettir.

20 arşın bez — 1 elbise

20 arşın bez — 10 kilo çay v. s. gibi.

[*] Bu 3 söz Rusçasında yok (bak: z. k., s. 25) [H. K.]

Fakat, bu muadelerden her biri, aynı muadelenin ter-
sini de içine alır:

1 Elbise = 20 arşın bez

10 kilo çay = 20 arşın bez v. s.

Filvaki: bir kimse bezini başka birçok mallarla de-
ğiği ve binnetice, *bezin değerini* başka bir sıra mallar içinde
ifadelerdiği takdirde, bizzarure, başka birçok mal sahip-
leri de kendi mallarını bezle de-ğiştirmeye ve binnetice,
kendi muhtelif mallarının değerini *aynı bir üçüncü mal*
içinde, bez içinde ifade etmeye mecburdurlar. Netekim:
20 arşın bez = 1 elbise, yahut = *10 kilo çay*, yahut
= v. s. serisini tersine çevirelim, yani hakikatte seri
içinde daha evvelden mevcut bulunan tersine münasebeti
ifade edelim, o zaman elimize şu geçer:

C. UMUMİ DEĞER ŞEKLİ

1 elbise	=	} 20 arşın bez
10 kilo çay	=	
40 kilo kahve	=	
1 ölçek buğday	=	
2 ons altın	=	
1/2 ton demir	=	
x kadar A malı	=	
ves. mal	=	

1. Değer şeklinin başkalaşan karakteri

Şimdi, mallar değerlerini: 1) *basit* bir surette, çünkü
bir tek mal içinde ve 2) *yegâne* (vahdetli) bir surette,
çünkü *aynı mal* içinde ifade ederler. Malların değer şekli
basit ve müşterektir, binnetice *umumîdir*.

I c. [basit] ve II c. [inkışafli] şekillerin her ikisi de,

ancak bir malın değerini, o mala has kullanım değerinden
veya mal cisminden farklı bir şey gibi ifadeye muvaffak
olmuşlardır.

Birinci şekil: 1 elbise = 20 arşın bez, 10 kilo çay —
1/2 ton demir vs. gibi değer muadeleri verdi. Elbisenin
değeri bezin aynı, çayın değeri demirin aynı olarak ifade-
lendirilmişti; fakat elbisenin ve çayın değer ifadeleri olan
bu bezin aynı ile demirin aynı da, tıpkı bezle demir gibi
birbirinden farklıydılar. Pratikte, ancak emek mahsullerinin
tesadüfi ve arızî de-ğiş ile mal haline geçtikleri, ilk baş-
langıçlarda bu şeklin görüldüğü besbellidir.

İkinci şekil, birinci şekildekinden daha tam bir surette,
bir malın değerini o malın kullanım değerinden ayırır.
Çünkü, meselâ, elbisenin değeri şimdi, kendi tabii şeklini
— elbisenin aynı hariç olmak üzere — bezin aynı, demirin
aynı, çayın aynı vs. gibi mümkün ve muhtemel bütün
şekillere karşı çıkarır.

Diğer cihetten burada, malın her türlü müşterek değer
ifadesi doğrudan doğruya hariç kalmıştır, zira şimdi, baş-
ka herhangi bir malın değer ifadesi içinde bütün öteki
mallar ancak bir takım muadiller şeklinde görünürler. Bir
emek mahsulü, meselâ davar, artık müstesna olarak değil,
mutad olarak başka muhtelif mallarla de-ğiş edildiği andan
itibaren, inkışafli değer şekli bir vakta olarak ortaya çıkar.

Elde edilen *geni* şekil ise, mallar dünyasının değerini,
mensup olduğu mallar dünyasından ayrılmış bir tek ve aynı
mal içinde, meselâ bez içinde ifade eder ve dolayısıyla de, her
türlü malların değerini onların bezle olan müsavatlari sayesinde
temsil eder. Bezin aynı olmak itibarile her malın değeri,
sade kendi kullanım değerinden ayırdolunmakla kalmaz,
bütün kullanım değerlerinden de ayırdolunur ve sırf
bunun için, bütün mallarla kendinde müşterek olan bir şey
gibi ifade edilmiş bulunur. Demek, yalnız bu şekildir ki

malları, hakikaten değer olarak birbirleriyle münasebete geçirir, yahut değiş değeri olarak birbirleriyle karşılaştırır.

İlk iki şekil dahi, beher malın değerini, kâh kendisinden farklı bir tek mal çeşidi içinde, kâh kendisinden farklı bir çok mallar serisi içinde ifade ederler. Her iki halde de bir değer şekli edinmek, tâbir caizse, tek bir malı alâkadar eden hususî bir meşgale olup öteki malları hiç âlâkadar etmez. Öteki mallar ona karşı sadece passif [birer] muadil rolünü oynarlar. Umumi değer şekli ise bilâkis, ancak mallar dünyasının müşterek teşebbüsile doğar. Ancak bir mal umumi değer ifadesi şeklini kazanır, çünkü, aynı zamanda bütün öteki mallar değerlerini aynı muadil içinde ifade etmiş bulunurlar, ve yeniden ortaya çıkan her mal çeşidi bunu böyle yapmağa mecbur kalır. Mamafî şurası aşikârdır ki, malların değer objektifleşmesi (değer cevheri), onların sırf «sosyal varlığı» ndan ibaret olduğu için, ancak malların her cihetçe sosyal münasebetleri ile ifade edilebilir ve dolayısıyla de, malların değer şekli sosyalman müteber bir şekil olmağa mecburdur.

Şimdi, bezin aynı olan (bir) şekil içinde bütün mallar, artık sade keyfiyetçe müsavi olarak, (yani) umumiyetle değer olarak değil, aynı zamanda kemiyetçe mukayese edilebilen değer büyüklükleri olarak da gözükürler. Çünkü, değer büyüklüklerini bir tek ve aynı malzeme içinde, bez içinde (ayna içinde imiş gibi) aksettirdiklerinden, bu değer büyüklükleri de, karşılıklı olarak birbirlerini (ayna içinde imiş gibi) aksettirirler. [Meselâ: 10 kilo çay = 20 arşın bez ve 40 kilo kahve = 20 arşın bez olursa, demek: 20 kilo çay da = 40 kilo kahve olur. Yahut, 1 kilo kahve içinde ancak bir kilo çaydakinin $\frac{1}{4}$ sı kadar değer özü, emek yatar.

Mallar dünyasının umumi izafi değer şekli, kendisinden

hariç kalan muadil mala, beze umumi muadil karakterini damgalar. Bezin kendi tabii şekli, bu dünyanın (mallar dünyasının) müşterek değer biçimidir ve dolayısıyla de bez, bütün öteki mallarla doğrudan doğruya değiş edilebilir. Onun cismanî şekli, her türlü insan emeğinin gözle görülür cisimleşmesinden, emeğin umumi sosyal manada koza (krizalit) haline gelmesinden ibarettir. Dokumacılık, (yani) bez istihsal eden hususî iş, umumi sosyal şekle girince, aynı zamanda bütün öteki mallarla müsavat gösteren bir şekil almış olur. Umumi değer şeklini meydana getiren sayısız muadelleler, bezde gerçekleşmiş emekle, başka her maldaki bulunan emeği bir hizaya getirmek suretile, dokumacılığı alelumum insan emeğinin meydana çıktığı umumi bir şekil haline getirir. Böylece, malların değeri içinde objektifleşmiş (maddeleşmiş) olan emek, sadece menfi olarak, sayesinde gerçek emeklerin bütün konkret şekillerinden ve faydalı hassalarından tecrit edildikleri bir emek olarak temsil edilmekle kalmaz, onun müsbet mahiyeti de bililtizam ortaya çıkmış bulunur. O, bütün gerçek emeklerin, kendilerinde müştereken bulunan insan emeği karakterine, insan iş kuvvetinin harcanışına irca olunmaları demektir.

Emek mahsulünü sırf peltelenmiş hep bir insan emeği halinde temsil eden umumi değer şekli, bizzat bünyesi itibarile, mallar dünyasının sosyal bir ifadesi olduğunu gösterir. Bu suretle o, emekteki umumi beşerî karakterin (umumi değer şeklindeki) spesifik hususî sosyal karakteri teşkil eylediğini belli eder.

2. İzafi değer şekli ile muadil şeklin inkişaf münasebeti

İzafi değer şeklinin inkişaf derecesi, muadil şeklin in-

kııaf derecesine karşılık düşer. Fakat, bilhassa şuna işaret edelim ki, *muadil şeklin inkişafı, izafi değer şeklindeki inkişafın ifade ve neticesinden başka bir şey değildir.*

Bir malın *basit* veya tek başına *izafi değer şekli*, başka bir malı tek başına bir muadil yapar. Bir mal değerinin bütün öteki mallar içinde ifadelenmesi demek olan inkişaflı izafi değer şekli, bütün öteki mallara muhtelif çeşitte hususi birer muadil şeklini damgalar. Nihayet, hususi bir mal çeşidi umumî muadil şeklini alır, çünkü bütün öteki mallar onu kendilerinin yegâne ve umumî değer şekline malzeme yaparlar.

Fakat, alelumum değer şekli inkişaf ettikçe, onun iki kutbu olan *izafi değer şekli*le *muadil şekil* arasındaki *zıddiyet* te *inkişaf eder.*

Daha birinci şekil: 20 arşın bez = 1 elbise [muadelesi] içinde bile bu tezad vardır, ama tesbit edilmiş değildir. Bu muadele ileriden veya geriden [sağından veya solundan] okunduğuna göre, bez ve elbise gibi iki değer ucundan her birisi, muttasıl kâh izafi değer şeklinde, kâh muadil şeklinde bulunurlar. Burada dahi kutbî zıddiyet [iki kutup arasındaki zıddiyet] üzerinde iyice durmak zahmete değer.

Şekil II de, *bütün öteki mallar* bir mal çeşidine karşı *muadil şeklinde* buldukları için ve buldukları nisbette, daima *ancak bir mal çeşidi* kendi izafi değerini bütün bütüne inkişaf ettirebilir, yahut *ancak o mal çeşidi inkişaflı izafi değer şekline sahip olabilir.* Artık burada, değer muadelesinin umumî karakteri değişerek, değer muadelesi, *yekân değer şeklinden* *numumî değer şekline* geçmedikçe: 20 arşın bez = 1 elbise, yahut = 10 kilo çay, yahut = 1 ölçek buğday vs. gibi bir değer muadelesinin iki ciheli yerlerini değiştiremezler.

Nihayet, sonuncu şekilde, şekil III de, birisi müstesna olmak üzere mallar dünyasına mensup bütün mallar, *umumî muadil şeklinden hariç kaldıkları* için ve kaldıkları nisbette, *mallar dünyasının sosyalman umumî* bir izafi değer şekli vardır. Dolayısıyla de, bütün öteki mallar o şekilde bulunmadıkları için ve bulunamadıkları nisbette, bir mal, (meselâ) bez, bütün öteki mallarla doğrudan doğruya değiş edilebilen bir şekilde, yahut doğrudan doğruya sosyal bir şekilde bulunur (24).

Bilâkis, *umumî muadil* olarak boy gösteren mal ise, *mallar dünyasının yegâne* [müşterek] ve şu halde *umumî izafi değer şeklinden hariç* kalır. [Meselâ] bezin, yani

(24) Fîlvaki, umumî doğrudan doğruya değiş edilebilme şekline bakınca, tipki miknatis menâfi kutbunun müsbet kutbundan ayrıldığı gibi, onun da doğrudan doğruya olmayan değiş edilebilme şeklinden ayrılmaz, tezadlı bir mal şekli olduğu hiç te görülmez. Binnetice, her katolığın papa yapılabileceğini tasavvur etmek nasıl mümkünse, bütün mallara da aynı zamanda doğrudan doğruya değiş edilebilme damgasının basılabileceğini tasavvur etmek öylece mümkündür. Mal istihsalini insan hürriyetinin ve ferdi istiklâlin *non plus ultra* sı [evci bilâas, aşılmaz sınırı] gibi gören küçük burjuva için, bu şekle ait *mahzur* lardan ve hele bilhassa, malların *doğrudan doğruya olmayan* değiş edilebilme hassalarından kurtulmak tabii pek istenecek bir şeydi. Bu filister [kaba burjuva] ütöpsinin süslendirilip tasvir edilmesi Prudon sosyalizmini teşkil eder ki, başka bir yerde göstermiş olduğum veçhile, bu sosyalizm bir orijinalliğe bile sahip olmak lîyakatında değildir. çünkü, Prudon dan epyl daha evvel Gray, Bray ve saire tarafından çok daha geniş ve iyi bir surette inkişaf ettirilmişti. Hakikatin bu [merkezde] olması, malûm mahfellerde bugün prudonizmin, «science» [ilim!] hükümünü sürmesinde manî değildir. Hiç bir mektep prudoncu mektepten daha ziyade «science» sözünü savuramaz.

Çünkü : «wo Begriffe fehlten
da stellt zur rechten Zeit ein Wort sich ein.»

[Türkçesi : Özü bulunmadığı yerde söz imdada yetişir. Bütün «Kalpazanlar» da olduğu gibi.] [H. K.]

umumi muadil şeklinde bulunan herhangi bir malın, aynı zamanda *umumî izafi değer şekline* ait olması lâzımgelseydi, onun *kendi kendine muadil hizmetini* görmesi icab ederdi. O takdirde elimize: *20 arşın bez = 20 arşın bez muadelesi*, [yani] ne değeri ne değer büyüklüğünü ifade eden bir totoloji geçirdi. *Umumî muadilin izafi değerini ifade etmek için*, hemen, şekil III ü ters çevirmeye mecburuz. Muadilin, öteki mallarla müşterek bir izafi değer şekli yoktur, *bütün öteki mal cisimlerinin sonsuz dizisi içinde onun değeri, izafi olarak* ifadelenir. Demek, *inkişafta izafi değer şekli*, yahut şekil II, bu sefer *muadil mala mahsus [spesifik] bir izafi değer şekli* olarak gözükür.

3. Umumi değer şeklinin para şekline geçişi

Umumî muadil şekli aletumum bir *değer şeklidir*. Şu halde *her mala* ait olabilir. Diğer cihetten bir mal, ancak muadil olarak bütün öteki mallardan hariç kaldığı için ve hariç kaldığı nisbetle, umumî muadil şeklinde (Şekil III de) bulunur. Ve bu hariç kalma keyfiyeti ancak, en sonunda spesifik [hususî] bir mal çeşidine inhisar ettiği takdirde, mallar dünyasının *yegâne izafi değer şekli objectif bir sağlamlık [istikrar] ve umumî sosyal bir kıymet [mana] kazanır*.

Şimdi, tabii şekli sosyalman muadil şekline bürünen spesifik [hususî] bir mal çeşidi, *para malı* [para denilen mal] haline gelir, yahut para vazifesini görür. Mallar dünyası içinde umumî muadil rolünü oynamak, o malın *hususî sosyal vazifesi* ve dolayısıyla da, *sosyal inhisar* haline gelir. Şekil II de bezin hususî muadilleri gibi boy göstermiş ve şekil III de kendi izafi değerlerini bez içinde ifade etmiş olan mallar arasından bir tanesi, [yani] altın, tarihen

2 — «Kapitaliste, işveren» denebilir mi? *İş Komunu* öyle demiş. Benimki, bilakis, tereddüde düşecek okurlara, «işveren» in bildiğimiz kapitalistten başka birşey olmadığını unutturmamaktır. Bu sebehle değer yaratan öze iş değil, emek dedim. Gene bu sebehle, Engels'in dediği gibi: «Mesele, peşin para mukabilinde başkasının emeğini kendisine bırakarak kimseye *arbeitsgeber* [emek verici] ve emeği ücret mukabilinde kendisinden almaz kimseye *arbeitnehmer* [emek alan] adını veren kaba işçi ile Alman ekonomistlerinin iladeye itina ettikleri, şu yer etmiş bozuk dil «kapital»-ın *özne* [altın] ben çıktım. H. K.] solmağı sağımdan geçirmedim.» (Kapitale Engels'in ön sözünden).

Dikkat edilsin: Kapakta, kabul edilen terimler, kalın siyah harflerle yazılmıştır. Ötekiler ya *fransız*, yahut *kullanılmıyoz* karşılıklardır. *Kapitalist*'in *fransız*, ondan bir evvelki *kapital* sözünde verildiği için bir satır sonra lehrarlanmamızdır. Buradaki izah 1895 te çıkan *Gündelik iş kılavuzunun* 5 ve 6c. ile öbe. sahifelerinde yaptığım izahıtan ayrı birşey değildir.

[Namunla tenkid hoş geldi. *İsveçlilere* «memuriyet» leri haline gelen kuluzca «ristanlık»lara gölmek için «Zor Nikâh» okuyoruz. Milyerin tam 247 yıl evvel maskara ettiği «üstâdî evvel» ler, hayât «salme» müde hâk «bülkhan sureti mi, siyretti mi?» münakaşasında yazıyorlarsa, «sebahat kime?» Bu şiddetle topuna birden, usta Marks'ın 70 yıl evvelki cevâbi şaşmaz şarimdir:

«Sen yolunca git te, bırak elâkâm söyledim» yani: «It in ür, acıyan yürür!»]

Düzeltilmeler

Ehliye	Satır	Yanlış	Doğru
30	5	$\frac{1}{10}$	2
32	Notda	$\frac{1}{200}$ $\frac{1}{200}$ $\frac{1}{1000}$	$\frac{1}{100}$ $\frac{1}{100}$ $\frac{1}{100}$ $\frac{1}{100}$
36	Notda	Bazarova, Stepanova	Bazarov, Stepanov

Okurlarımıza

Özür: *Kapital*'in beşrinden bugüne kadar kağıt fiyatları 200 den 500 anarosa çıktı. Gazeteci milyazımız yok. Onun için forma fiyatını 5 ten 10 kuruşa çıkardık.

1 — Ahırca olmak isteyenler adresimize müracaat edebilirler.

2 — Kapitalin çıkması öteki formaların tamamlanmak isteyenler için adres *şimdilik* şudur: Genel gazete müteahhittifliği; İstanbul) Cağaloğlu u yokuşu No. 44. Telefon: 21432, Posta kutusu 71, Telgraf: İst. Alyok.

3 — Kapitalin tercemesi, termleri vesafesi hakkında fikir bildirmek ve çıkması kitaplarımızda dair malûmat almak isteyenler için adres şudur: Sultanahmet Kasabosmann sokuğu No. 14

(Yağz ile cevap isteyen posta pulunu göndermelidir).

HİKMET KIVILCIMLI